Kvinnorna kan återerövra demokratin

Av Alice Teodorescu

Att återerövra det erövrade

När det värsta pågår som intensivast är det svårt att finna konstruktiva lösningar. Visionen om hur bra allt skulle kunna vara förblindar ofta problemlösaren. Detta bidrar till att samhällsomvälvande processer dröjer länge. Ibland för länge. Att komma till insikt om att något måste göras är ett första steg på vad som ofta blir en lång och oförutsägbar väg till frihet. Vad detta ”något” är varierar mellan problemhärdar, mycket beroende på kulturell och religiös kontext, historiska lämningar och högtravande programförklaringar för framtiden.

Friheten och demokratin saknar bruksanvisning. Begreppen må uppfattas som universella men är sällan starkare än sin svagaste länk. Därför kan de varken i all välvilja forceras fram eller påtvingas utifrån. I de länder, såsom Iran och de forna Östländerna, där en tradition av något annat fanns före respektive revolutioner och diktatorskap, har historien gång efter annan bevisat att demokratin måste erövras. För att därefter återerövras igen och igen. Annars imploderar den och kvar lämnas ett substanslöst skal som någon annan, med en annan agenda, alltid är redo att fylla. När detta sker är det alltid avsaknaden av individuell frihet som kidnappas som mål och medel för det högre syftet – den totala makten.

Historien- framtidens främsta sierska

Iran är ett komplext land som genomgått omvälvande förändringar under de senaste 100 åren. År 1979 avsattes den dåvarande shahen och samtidigt som den islamiska republiken såg dagens ljus slocknade lågan för den 2500 år gamla monarkin. Det västvänliga Iran gick från att under decennier ha genomgått omfattande modernisering till att bli en västfientlig stat i en sedan länge instabil region, enväldigt styrd av mullan Ayatollah Khomeini.[1]

30 år efter den islamiska revolutionen är Iran ett, om möjligt, än mer komplext land. Ett land som styrs med hjärnhand av president Mahmoud Ahmadinejad där systematiska brott mot de mänskliga rättigheterna genomförs, där barbarism i form av exempelvis stening som brottspåföljd förekommer och där demokratisering och frihet lyser med sin frånvaro. Detta är samtidigt ett land med en högst civiliserad historia som hade kunnat inneha en viktig roll i en fortsatt splittrad region där extremismen fått fotfäste och islamiseringen genomslag. Hur exempelvis situationen i Irak och Saudiarabien hade kunnat se ut om Iran inte varit Iran som vi känner det idag, går bara att spekuleras kring. Klart är att Iran hade kunnat vara en fredsskapande aktör istället för en konstant källa till spänning i världssamfundet.

Att som det iranska prästerskapet upphöja religionens roll, att utmana rättssäkerheten genom införande av sharialagstiftning och därmed vrida tillbaka klockan har drabbat

[1] http://sv.wikipedia.org/wiki/Iran, informationen hämtad den 28 oktober 2009.

de iranska medborgarna i såväl deras privata som offentliga sfär. För särskilt kvinnor är livet i det nya Iran synnerligen svårt.

Att den iranska regimen trots ovanstående behåller makten är uppseendeväckande. De massiva protesterna i samband med det omstridda presidentvalet år 2009 visade att något är på gång. Kanske har detta något varit på gång hela tiden, men till följd av den blixtsnabba informationsspridningen har missnöjet bland medborgarna denna gång lättare kunnat kanaliseras och nå utanför landets gränser.[2] Därför är det viktigt att omvärlden bekräftar det iranska folkets försök till uppror och belyser de faktiska sprickorna i styret. Varje litet steg är en förutsättning för en permanent förändring. En förändring som inte bara är nödvändig för Iran, utan för hela världen. På så sätt kan den historiska prediktionen brytas och framtiden utformas utifrån annat än ett historiskt ok.

Kvinnors situation – ett demokratiskt underskott

I en demokrati är alla människor per automatik fria. I länder där kvinnor och män inte på lika villkor tillåts delta i samhällslivet och utforma sina liv råder ingen demokrati. När vi i Sverige upprörs över låg andel kvinnor i bolagsstyrelser glömmer vi något väsentligt. Dels att vi tillåts uppröras men också ge uttryck för våra åsikter, tack vare vår så för givet tagna grundlagsskyddade yttrande- och tryckfrihet, och dels att frågan inte handlar om kvinnor generellt i bolagsstyrelser utan om antalet. Det är en elitfråga som vittnar om svenskens skeva verklighetsuppfattning. I ett land som Iran där könsdiskrimineringen är sanktionerad i lag är verkligheten på riktigt. Där tillåts kvinnor bland annat ej inneha vissa ämbeten, de saknar samma civilrättsliga möjligheter i fråga om äktenskap, arv och skilsmässa[3] och deras vittnesmål i domstol är bara till häften värda en mans. [4]

Den iranska kvinnokampen har en lång historia. På senare tid framträder särskilt perioden mellan åren 1997-2005, under den mer reformvänlige presidenten Mohammad Khatami, som en framgång för kvinnorörelsen. Bland annat grundades ett Center för Kvinnors deltagande vid presidentämbetet vilket i sin tur gynnade etableringen av flertalet NGO:s. Dessvärre stoppade Väktarrådet[5] många av de lagförslag som lades fram under perioden, då de inte ansågs överensstämma med författningen och de islamiska lagarna.[6] I augusti år 2003 stoppades ett lagförslag om att Iran skulle anslutna sig till FN:s konvention mot diskriminering av kvinnor. Motiveringen bakom beslutet var enligt rådet att en sådan lag skulle tvinga landet att anta andra lagar som skulle strida mot islam och därmed sharialagstiftningen.[7]

---

[2] http://www.sr.se/cgi-bin/ekot/artikel.asp?artikel=2907584, informationen hämtad den 28 oktober 2009.

[3] Mannen kan skilja sig från sin fru men det motsatta förhållandet gäller inte.

[4] http://www.amnesty.se/kampanj/stoppavaldetmotkvinnor/irankvinnorattsforsvarare/, informationen hämtad den 29 oktober 2009.

[5] Ett organ som har till uppgift att övervaka lagstiftningens överensstämmelse med sharialagarna. Rådet består av islamiska skriftlärda och jurister. http://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4ktarr%C3%A5det, informationen hämtad den 29 oktober 2009

[6] http://www.amnesty.se/kampanj/stoppavaldetmotkvinnor/irankvinnorattsforsvarare/, informationen hämtad den 29 oktober 2009.

[7] http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/artikel_106995.svd, informationen hämtad den 28 oktober 2009.

Kvinnorörelsen beskylldes i april år 2007 för att försöka genomföra en ”mjuk omstörtning” av republiken. Mot denna bakgrund har kvinnorättsgrupperingar samt NGO:s som tagit emot bidrag från internationella givare stängts av samtidigt som deras ledare och medarbetare utsatts för förhör av säkerhetstjänsten. Parallellt med detta pågår kraftåtgärder mot vad som kallas ”social osedlighet”. De tusentals kvinnor och män som inte följer ”koden” har varnats, gripits och i en del fall åtalats. [8]

Det är alltså frågan om ett sofistikerat förtryck av kvinnor som kommer till uttryck på flera vis. Dels ses kvinnor inte som fullvärdiga rättssubjekt eftersom de inte tillerkänns samma grundläggande fri- och rättigheter enligt lagen. Detta exemplifieras väl av de skillnader som förekommer på det civilrättsliga området. Dels trakasseras kvinnor i sin vardag av ”sedlighetspoliser”. Detta i kombination vittnar om den totala form av ofrihet som de iranska kvinnorna lever under. En ofrihet som således manifesteras av kränkningar av deras såväl aktiva som passiva rättigheter.

När halva befolkningen lever under dessa förhållanden inser man utmaningens vidd. Det paradoxala är att så länge förtrycket av kvinnor består omöjliggörs den demokratiska processen i sin helhet. Kvinnor har i flera år, precis som i Sverige, kommit att dominera de högre utbildningarna i allmänhet och prestigeutbildningarna i synnerhet.[9] Detta faktum kan vara av avgörande vikt för Irans möjlighet att en dag återerövra friheten. Just utbildning verkar nämligen vara den gemensamma nämnaren för jämlikhet i demokratiska länder. Med utbildning följer nämligen oftast oberoende. I likhet med den gamla liberala kvinnorörelsen som bidrog till demokratiseringen av västvärlden kan den iranska kvinnorörelsen i takt med att den blir svårare att stävja inlemmas i en allmän kamp för medborgerlig frihet.

Erfarenheter från andra håll och slutsatser

Det visar sig vara utomordentligt svårt att hitta muslimska länder som uppvisar oinskränkta rättigheter för kvinnor utifrån alla för ett demokratiskt samhälle centrala parametrar. Visst har utvecklingen gått framåt i Afghanistan sedan talibanerna tvingades bort från makten, bland annat genom grundandet av det första partiet som sätter kvinnors rättigheter i fokus[10], och visst har ett land som Syrien[11] undertecknat den konvention som inte antogs i Iran, men räcker det? Givetvis inte, men det är viktiga symboliska steg som på sikt kommer förändra livet för kvinnorna och därmed gynna den totala samhällsutvecklingen.

Hur sekulärt ett samhälle är verkar vara betydande för kvinnors rättigheter. Den religiösa kopplingen till kvinnors situation är stark, även i Europa, där katolska länder som Polen förbjuder abort. Det är också uppenbart att situationen för de iranska kvinnorna totalt förändrats i takt med att samhället islamiserats.

---

[8] Ibid.

[9] Ibid.

[10] http://www2.amnesty.se/andranyheter.nsf/(notiseraphem)/F903E0F1480B60DAC1257404003ABED5?opendocument, informationen hämtad den 30 oktober 2009.

[11] http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/pod/?id=76&module_instance=1&action=pod_show&navid=76, informationen hämtad den 30 oktober 2009.

För att lösa problemet med det demokratiska underskottet i Iran krävs en stark rörelse av kvinnor och män som slutar acceptera förtrycket av medborgarna, oavsett kön. För att ekvationen inte ska brista krävs det dock att utvecklingen får ta den tid den tar, samt påbörjas och drivas av folket. Interventioner i mänsklighetens namn är bra när det land som interveneras påminner om den som intervenerar. Väst är därmed bakbundet men på sikt kanske Irak eller något annat muslimskt land i regionen är stabilt, och modigt nog, att agera?